

Gwneud y Mwyaf o Arian yr UE – y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig

Mehefin 2023

Paratowyd yr adroddiad hwn i'w gyflwyno i'r Senedd o dan adran 135 (4) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Senedd ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Senedd ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2023

Archwilio Cymru yw brand ymbarél Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân gyda'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain. Nid yw Archwilio Cymru ei hun yn endid cyfreithiol. Er bod gan yr Archwilydd Cyffredinol y swyddogaethau archwilio ac adrodd a ddisgrifir uchod, prif swyddogaethau Swyddfa Archwilio Cymru yw darparu staff ac adnoddau eraill ar gyfer arfer swyddogaethau'r Archwilydd Cyffredinol, ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

Negeseuon allweddol 4

Adroddiad manwl

- Mae WEFO a Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo holl arian yr UE a mwy i brosiectau ond roedd ganddynt symiau sylweddol i'w gwario o hyd yn ystod 2023 11
- Mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn rheoli rhai risgiau sylweddol i sicrhau bod cymaint o arian â phosibl yn cael ei dynnu i lawr, gan gynnwys rhai nad ydynt o dan eu rheolaeth mwyach 18

Atodiadau

- Ynglŷn â'n gwaith 27
- Ynglŷn â'r Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig 30

Negeseuon allweddol

Cyd-destun

- 1 Mae Cymru wedi bod yn cael arian gan yr UE ers tro. Er bod rhaglenni eraill wedi bod, y ddwy elfen fwyaf o arian yr UE yw'r canlynol:
 - **y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol** – sy'n cynnwys Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF) a Chronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF); a'r
 - **Rhaglen Datblygu Gwledig** – sydd wedi'i rhannu'n 'Fesurau' sy'n mynd i'r afael â blaenoriaethau'r UE.
- 2 Mae Llywodraeth Cymru yn rheoli'r ddwy raglen yng Nghymru, ac mae'r ddwy yn cwmpasu amrywiaeth eang o brosiectau/gweithgareddau. Yn ymarferol, Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru (WEFO)¹ sy'n rheoli'r Cronfeydd Strwythurol a chyfarwyddiaeth materion gwledig Llywodraeth Cymru sy'n rheoli'r Rhaglen Datblygu Gwledig. Adrannau Llywodraeth Cymru yw prif dderbynwyr Cronfeydd Strwythurol, gan reoli prosiectau a gymeradwywyd gan WEFO. Yn gyffredinol, mae'r Rhaglen Datblygu Gwledig yn dyfarnu cyllid i ffermwyr, busnesau a sefydliadau allanol. Rhaid i'r ddwy raglen gael eu cyd-ariannu gan gyllid domestig ochr yn ochr â grant yr UE (**Arddangosyn 1**).

1 Mae WEFO, sy'n rhan o Lywodraeth Cymru, yn gyfrifol am gyd-reoli Cronfeydd Strwythurol yng Nghymru, mewn partneriaeth â'r Comisiwn Ewropeaidd. Fel 'Awdurdod Rheoli', WEFO sy'n gyfrifol am reoli a gweithredu'r rhaglen yn effeithlon. Pan fyddwn yn cyfeirio at WEFO a Llywodraeth Cymru ar yr un pryd, gwneir hynny i wahaniaethu rhwng y cyfrifoldebau am reoli'r Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig.

Arddangosyn 1: crynodeb o gwmpas a gwerth y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig¹

Rhaglen	Enghreifftiau o weithgareddau a gefnogir	Grant yr UE	Cyfanswm gwerth gyda chyd-ariannu domestig
Rhaglen Cronfeydd Strwythurol	Cynlluniau trafnidiaeth mawr, rhaglenni dysgu seiliedig ar waith mawr, cynlluniau lleol llai o faint sy'n mynd i'r afael â thlodi ac allgáu.	£2.1 biliwn ²	£3.2 biliwn
Rhaglen Datblygu Gwledig	Nod y rhaglen yw hyrwyddo twf economaidd gwledig cryf a chynaliadwy, a datblygiad a arweinir gan y gymuned yng Nghymru. Mae'n cefnogi prosiectau o fewn y diwydiannau bwyd, ffermio a choedwigaeth i wella cynhyrchiant, amrywiaeth ac effeithlonrwydd.	£562 miliwn	£842 miliwn

Nodiadau:

¹ Darperir arian yr UE mewn Ewros. Ar gyfer yr adroddiad hwn, rydym wedi dyfynnu gwerthoedd mewn punnoedd a gyfrifir gan WEFO a Llywodraeth Cymru drwy gymhwyso cyfradd trosi cynllunio. Y gyfradd drosi ar hyn o bryd yw £1: €1.17. Byddai gwerthoedd cyffredinol y rhaglen yn newid gydag unrhyw amrywiadau yn y gyfradd trosi cynllunio, ond nid yw grant a dynnwyd i lawr eisoes yn cael ei effeithio gan unrhyw amrywiadau yn y dyfodol.

² O ran Cronfeydd Strwythurol, mae'r ERDF yn cyfrif am tua £1.2 biliwn o ddyraniad grant yr UE ac mae'r ESF yn cyfrif am £878 miliwn.

Ffynhonnell: Crynodeb Archwilio Cymru

- 3 Mae'r ddwy raglen yn dilyn cylchoedd cyllideb saith mlynedd yr UE. Mae'r adroddiad hwn yn cwmpasu cylch 2014-2020. Yn ymarferol, gall y rhaglenni wario tan 31 Rhagfyr 2023. Fodd bynnag, ceir rhai gwahaniaethau allweddol yn y terfynau amser ar gyfer y ddwy raglen (**Arddangosyn 2**). Bydd gweithgarwch cau'r rhaglenni ymhell y tu hwnt i 2023 hefyd.

Arddangosyn 2: gwahaniaethau allweddol yn y terfynau amser ar gyfer y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig

Mae gan brosiectau'r **Rhaglen Cronfeydd Strwythurol** hyd at 31 Rhagfyr 2023 i fynd i wariant. Rhaid i bob prosiect gyflwyno hawliadau terfynol i WEFO 21 diwrnod ar ôl dyddiadau gorffen prosiectau er mwyn i WEFO eu prosesu. Wedyn, bydd gan WEFO tan fis Gorffennaf 2024 i hawlio grant terfynol yr UE sy'n weddill.

O dan y **Rhaglen Datblygu Gwledig**, rhaid i fuddiolwr fynd i wariant a rhaid i Lywodraeth Cymru ei dalu erbyn 31 Rhagfyr 2023. Er mwyn caniatáu amser ar gyfer gwiriadau a phrosesu, mae Llywodraeth Cymru wedi pennu terfyn amser o 7 Gorffennaf 2023 i'r rhan fwyaf o fuddiolwyr gyflwyno eu hawliadau terfynol. Yr eithriad yw nifer bach o gynlluniau gwaith cyfalaf amaeth-amgylcheddol.

Ffynhonnell: Crynodeb Archwilio Cymru

- 4 Yn dilyn ymadawiad y DU o'r Undeb Ewropeaidd, nid yw Cymru yn cymryd rhan yn rhaglen cronfeydd yr UE 2021-2027. Mae Llywodraeth y DU wedi lansio'r Gronfa Ffyniant Gyffredin i gymryd lle'r Cronfeydd Strwythurol. Mae Llywodraeth y DU yn rheoli'r Gronfa Ffyniant Gyffredin ei hun.
- 5 Ym mis Ebrill 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddyraniad cyllid tair blynedd o £227 miliwn i sicrhau parhad ar gyfer rhai ardaloedd a gefnogwyd yn flaenorol gan y Rhaglen Datblygu Gwledig. Mae Llywodraeth Cymru wedi sefydlu ei Chynllun Ffermio Cynaliadwy sy'n nodi ei chymorth amaethyddol ar ôl Brexit i ffermwyr a disgwylir iddo fod ar waith erbyn 2025. Bwriad Llywodraeth Cymru yw y bydd y cynllun yn gwobrwyo ffermwyr am gamau gweithredu sy'n mynd i'r afael ag argyfyngau natur a hinsawdd yn ogystal â chynhyrchu bwyd, ac y bydd yn cefnogi gwelliannau ehangach o ran rheoli tir.

- 6 Mae'r adroddiad hwn, sydd â chwmpas cyfyng, yn archwilio a yw Cymru ar y trywydd iawn i wneud y defnydd gorau o arian yr UE sy'n weddill o'r Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig. Rydym yn canolbwyntio ar y sefyllfa o ran ymrwymiad a gwariant ar ddechrau 2023, a sut mae risgiau allweddol yn cael eu rheoli. Gwnaethom ddiweddarau ein dadansoddiad wrth i ni orffen yr adroddiad hwn i ddangos y sefyllfa ar ddiwedd mis Mawrth 2023.
- 7 Rydym wedi paratoi'r adroddiad hwn i roi cipolwg i'r rhai sydd â diddordeb yn y rhaglenni ac i gefnogi gwaith craffu. Fodd bynnag, o ystyried y cyfnod byr sydd ar ôl a'r cwmpas cyfyngedig i wneud newidiadau i'r ffordd y caiff y rhaglenni eu rheoli neu eu cyflawni, ac ar ôl nodi materion perthnasol i'r ddwy raglen eu rheoli mewn adroddiadau blaenorol, nid ydym yn gwneud unrhyw argymhellion penodol fel rhan o'r adroddiad hwn.
- 8 Mae **Atodiad 1** yn rhoi rhagor o fanylion am ein gwaith yn arwain at yr adroddiad hwn, ac am ein gwaith blaenorol. Mae **Atodiad 2** yn rhoi rhagor o wybodaeth am strwythurau rhaglenni.

Canfyddiadau allweddol

- 9 At ei gilydd, rydym wedi dod i'r casgliad bod WEFO a Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo holl arian yr UE a mwy i brosiectau ond bod ganddynt symiau sylweddol i'w gwario o hyd yn ystod 2023. Maent yn rheoli rhai risgiau sylweddol i sicrhau bod cymaint o arian â phosibl yn cael ei dynnu i lawr, gan gynnwys rhai nad ydynt o dan eu rheolaeth mwyach.
- 10 Er gwaethaf rhai heriau, gan gynnwys oedi a achoswyd gan bandemig COVID-19, llwyddodd WEFO a Llywodraeth Cymru i ymrwmo holl grant yr UE a mwy i brosiectau a buddiolwyr (**Arddangosyn 3**). Serch hynny, roedd ganddynt ychydig o dan £650 miliwn o grant yr UE i'w wario yn 2023. Mae angen i gyfradd gwariant buddiolwyr a phrosiectau yn y ddwy raglen fod yn uwch ym mlwyddyn olaf y rhaglen nag yr oedd mewn blynyddoedd cynharach. Os bydd yr holl brosiectau a buddiolwyr yn cyflawni yn ôl y bwriad ac yn hawlio'r holl gyllid a ymrwymwyd, bydd angen i wariant dros grant 100% yr UE gael ei ariannu gan Lywodraeth Cymru.

Arddangosyn 3: Iefelau ymrwymiad a gwariant ar draws y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig

	Rhaglen Cronfeydd Strwythurol (Rhagfyr 2022)	Rhaglen Datblygu Gwledig (Ionawr 2023) ¹
Grant yr UE	£2.1 biliwn	£562 miliwn
% grant yr UE sydd wedi'i ymrwymo	102%	104%
Grant yr UE sydd wedi'i wario ²	£1.5 biliwn	£488 miliwn
Grant yr UE sydd ar gael i'w wario ³	£576 miliwn	£73 miliwn
Gwerth yr or-ymrwymiad	£48 miliwn	£20 miliwn

Nodiadau:

¹ Mae'r ymrwymiad a'r gwariant hyd at Ionawr 2023 ar gyfer y Rhaglen Datblygu Gwledig yn hytrach na Rhagfyr 2022 gan i ni ddefnyddio'r wybodaeth oedd ar gael ar adeg ein gwaith maes. Mae Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi manylion am ymrwymiad a gwariant ar ei gwefan ar gyfer y [Rhaglen Cronfeydd Strwythurol](#) a'r [Rhaglen Datblygu Gwledig](#).

² Mae ffigur 'grant yr UE sydd wedi'i wario' yn cynnwys cyllid sydd wedi'i gymeradwyo a'i ddosbarthu i brosiectau a buddiolwyr.

³ Nid yw grant yr UE sydd wedi'i wario ac sydd ar gael i'w wario yn cyfateb i gyfanswm grant cyffredinol yr UE oherwydd talgrynnu.

Ffynhonnell: Data WEFO a Llywodraeth Cymru

- 11 Mae WEFO a Llywodraeth Cymru wedi gwneud rhagor o gynnydd ar ddechrau 2023. Ar ddiwedd mis Mawrth 2023, roedd £504 miliwn o grant yr UE ar ôl i'w wario (£446 miliwn o'r Rhaglen Cronfeydd Strwythurol, £58 miliwn o'r Rhaglen Datblygu Gwledig). Roedd y gwariant cyffredinol ar gyfer pob rhaglen yn gynnwys yn 2023 yn cyd-fynd yn fras â'r llwybr roedd ei angen i sicrhau bod cymaint o arian â phosibl yn cael ei dynnu i lawr. Ymrwymodd WEFO hefyd £22 miliwn arall o grant gan yr UE i brosiectau Cronfeydd Strwythurol, gan fynd â'r gor-ymrwymiad o £48 miliwn i £70 miliwn.
- 12 Serch hynny, mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn rheoli rhai risgiau sylweddol, gan gynnwys rhai nad ydynt o dan eu rheolaeth mwyach:
- mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn parhau i addasu'r rhaglenni er mwyn sicrhau bod cyllid wedi'i ymrwymo o hyd ac i sicrhau'r rhagolygon gorau ar gyfer gwario grant yr UE. Fodd bynnag, gydag ychydig iawn o amser ar ôl, ychydig iawn o gyfle sydd yna i ymestyn cynlluniau neu brosiectau, sefydlu cynlluniau neu brosiectau newydd a'u cyflawni. Erbyn hyn, mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn dibynnu ar brosiectau a buddiolwyr i gyflawni ar amser ac o fewn y gyllideb.
 - mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn monitro'r gyfradd gyfnewid yn agos, ond mae effaith unrhyw amrywiadau yn lleihau dros amser.
 - mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn parhau i gynnal gwiriadau ar hawliadau i reoli'r risg y bydd cyllid yn cael ei adennill wedyn gan yr UE oherwydd anghymwysra neu wallau.
 - mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn atgoffa prosiectau a buddiolwyr bod angen cadw cofnodion da ar ôl 2023. Mae hon yn risg benodol oherwydd, heb unrhyw gyllid newydd, efallai na fydd rhai sefydliadau allanol yn bodoli mwyach ac efallai na fyddant yn gallu cymryd rhan yn y prosesau terfynu fel sy'n ofynnol gan yr UE.
 - mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn ystyried opsiynau i hybu a chadw eu capasiti staffio eu hunain i brosesu hawliadau, cynnal y gwiriadau gofynnol cyn diwedd y rhaglenni, a chefnogi'r prosesau terfynu ar ôl 2023.

Rwy'n sylweddoli ei bod yn her ceisio gwario cymaint â phosibl o gronfeydd yr UE sy'n weddill. Mae cwblhau'r rhaglenni yn brin yn golygu colli arian i Gymru ond byddai eu cwblhau yn y cyfeiriad arall yn gallu golygu bil sylweddol i Lywodraeth Cymru. Er gwaethaf amgylchiadau anodd, mae'n galonogol gweld bod WEFO a Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo holl gyllid yr UE a bod y rhaglenni ar drywydd cadarnhaol o ran gwariant. Mae angen cynnal y cynnydd hwnnw gan hefyd reoli risgiau sylweddol a sicrhau gwerth am arian.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru

**Mae WEFO a
Llywodraeth Cymru
wedi ymrwymo holl
arian yr UE a mwy i
brosiectau ond roedd
ganddynt symiau
sylweddol i'w gwario
o hyd yn ystod 2023**

01

- 13 Mae'r rhan hon o'r adroddiad yn nodi'r cynnydd o ran ymrwymo holl arian yr UE i brosiectau a gwariant. Mae **Arddangosyn 4** yn nodi ystyr 'ymrwymiad' a 'gwariant' ar gyfer pob rhaglen.

Arddangosyn 4: diffiniadau o ymrwmiadau a gwariant ar gyfer y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig

	Rhaglen Cronfeydd Strwythurol	Rhaglen Datblygu Gwledig
Ymrwymiad	Cyllid prosiect wedi'i gymeradwyo a chontract wedi'i lofnodi gyda'r buddiolwr.	Cyllid prosiect wedi'i gymeradwyo a llofnod gan y buddiolwr yn nodi ei fod wedi derbyn y cynnig grant.
Gwariant	Swm yn cael ei dalu i fuddiolwyr ar ôl cymeradwyo hawliadau.	Symiau yn cael eu talu i fuddiolwyr ar ôl derbyn a phrosesu hawliad dilys.

Noder: mewn ymateb i'n hadroddiad yn 2018 ar effaith Brexit ar y Rhaglen Datblygu Gwledig, mae Llywodraeth Cymru wedi egluro ei diffiniad o 'ymrwymiad' ar gyfer y rhaglen.

Ffynhonnell: Crynodeb Archwilio Cymru

Mae WFO a Llywodraeth Cymru wedi wynebu rhai heriau sylweddol wrth fwrw ymlaen â'r rhaglenni

- 14 Mae WFO a Llywodraeth Cymru wedi wynebu heriau wrth fwrw ymlaen â'r rhaglenni. Achosodd pandemig COVID-19 yn arbennig aflonyddwch, gyda rhai prosiectau yn cael eu gohirio neu'n gorfod cael eu canslo, ac effaith ar gyflymder gwariant. Mae'r rhaglenni hefyd wedi wynebu heriau yn ddiweddar oherwydd chwyddiant uchel, sydd wedi effeithio ar gostau deunyddiau. Mae problemau cadwyni cyflenwi a phrinder llafur hefyd wedi effeithio ar gyflawni prosiectau. Amlygodd ein hadroddiadau yn 2018 ar yr effaith y cafodd Brexit ar y rhaglenni sawl her o ran ymrwymo cyllid, gan gynnwys oedi cynnar ar y rhaglenni ac ansicrwydd a oedd yn gysylltiedig â Brexit, hyd yn oed cyn y pandemig a'r pwysau economaidd diweddar.

Mae WFO a Llywodraeth Cymru wedi llwyddo i ymrwymo holl arian yr UE a mwy i brosiectau a buddiolwyr

- 15 Mae WFO a Llywodraeth Cymru yn ystyried y ffaith eu bod wedi llwyddo i or-ymrwymo'r holl gyllid yn llwyddiant sylweddol, o ystyried yr heriau a wynebwyd yn ystod cyfnod y rhaglen hon. Mae data WFO a Llywodraeth Cymru yn dangos:
- ym mis Rhagfyr 2022, roedd WFO wedi ymrwymo 102% o grant yr UE ar gyfer y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol. Mae hyn yn golygu bod yr holl grant wedi'i ddyrannu a'i fod wedi gor-raglennu tua 2% (£48 miliwn). Rhannwyd y gor-ymrwymiad o £48 miliwn bron yn gyfartal ar draws yr ESF ac ERDF; ac
 - ym mis Ionawr 2023, roedd Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo 104% o grant yr UE ar gyfer y Rhaglen Datblygu Gwledig. Mae hyn yn golygu bod yr holl grant wedi'i ddyrannu a'i fod wedi gor-raglennu 4% (£20 miliwn).
- 16 Mae gor-ymrwymo cyllid yn arfer cyffredin wrth reoli rhaglenni. Mae'n darparu byffer ar gyfer rhai prosiectau sy'n tangyflawni ac felly'n methu â thynnu i lawr eu cyllid grant. Mae rhagweld y lefel gywir o or-raglennu yn anodd ac mae risgiau yn gysylltiedig â hyn. Os bydd yr holl brosiectau a buddiolwyr yn cyflawni yn ôl y bwriad ac yn hawlio'r holl gyllid a ymrwymwyd, bydd angen i wariant dros grant 100% yr UE gael ei ariannu gan Lywodraeth Cymru.

- 17 Mae WEFO wedi bod yn fwy gofalus ynghylch gor-ymrwymadau nag yn y rowndiau blaenorol. O dan rowndiau blaenorol², roedd WEFO yn teimlo rhywfaint o gysur y gallai elfennau o gyllid bontio rhwng un rhaglen a'r rhaglen nesaf pe bai gorwariant yn debygol. Gan nad yw Cymru yn cymryd rhan yn Rhaglen Cronfeydd Strwythurol 2021-2027, nid yw'r cam lliniaru hwn ar gael. Mae'r Gronfa Ffyniant Gyffredin yn cael ei gweinyddu gan Lywodraeth y DU a'i darparu'n uniongyrchol i lywodraeth leol, ac ar draws Ardaloedd Bargeinion Dinesig a Thwf³, felly ni all Llywodraeth Cymru ddefnyddio'r cyllid hwnnw i liniaru'r risgiau hyn. Mae'r sefyllfa'n wahanol ar gyfer y Rhaglen Datblygu Gwledig, lle mae Llywodraeth Cymru yn cadw rheolaeth dros gynllun a chyllid y rhaglen newydd.

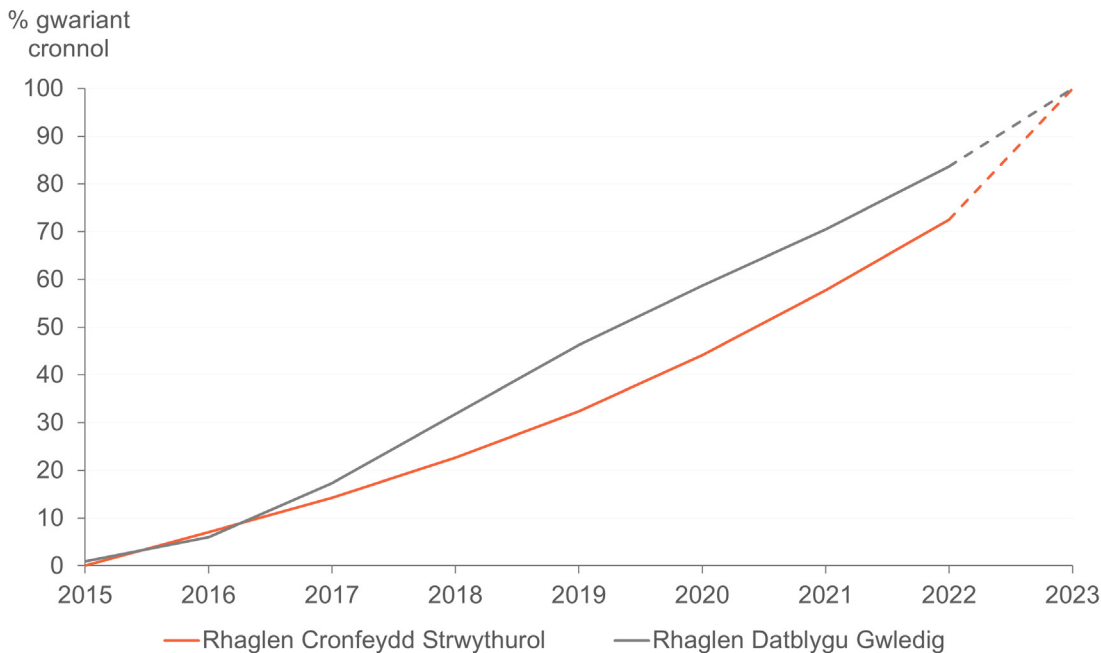
Roedd gan WEFO a Llywodraeth Cymru tua £650 miliwn o arian yr UE i'w wario yn ystod 2023

- 18 Er bod holl arian yr UE a mwy wedi'i ymrwymo ar gyfer y ddwy raglen, roedd symiau sylweddol o arian ar ôl i'w gwario yn ystod 2023.
- ym mis Rhagfyr 2022, roedd angen gwario £576 miliwn (27.5%) o grant yr UE ar gyfer y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol o hyd cyn 31 Rhagfyr 2023. Roedd hyn yn cynnwys £355 miliwn o'r ERDF a £221 miliwn o'r ESF.
 - ym mis Ionawr 2023, roedd £73 miliwn (13%) o grant yr UE ar gyfer y Rhaglen Datblygu Gwledig heb ei wario o hyd.
- 19 Mae angen i'r ddwy raglen gynyddu eu cyfradd gwariant dros y flwyddyn olaf. Mae **Arddangosyn 5** yn dangos, er mwyn i'r holl gyllid gael ei dynnu i lawr, y bydd angen gwario Cronfeydd Strwythurol ar gyfradd llawer cyflymach nag yn y blynyddoedd blaenorol. Mae'r gyfradd gwariant ar gyfer y Rhaglen Datblygu Gwledig yn edrych yn fwy sefydlog o'i mapio hyd at ddiwedd mis Rhagfyr 2023. Fodd bynnag, mae'r amserlen a'r rheolau (**Arddangosyn 2**) yn golygu bod angen i wariant gan fuddiolwyr gynyddu'n sylweddol os yw'r rhan fwyaf am gyflwyno hawliadau terfynol erbyn mis Gorffennaf 2023.

2 Nid oedd Llywodraeth Cymru yn gallu rhoi gwybodaeth i ni am lefel y gor-ymrwymiad yng nghylchoedd blaenorol y Rhaglen Datblygu Gwledig er mwyn cymharu.

3 Mae'r bargeinion Dinesig a Thwf yn cael cyllid rhanbarthol. Y rhain yw Partneriaeth Sgiliau Prifddinas-Ranbarth Caerdydd, Bargaen Ddinesig Bae Abertawe, Uchelgais Gogledd Cymru, a Phartneriaeth Ranbarthol Tyfu Canolbarth Cymru.

Arddangosyn 5: canran gronol grant yr UE sydd wedi'i wario ar draws y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig ac sydd ar ôl i'w wario, 2015 i 2023^{1, 2}

Nodiadau:

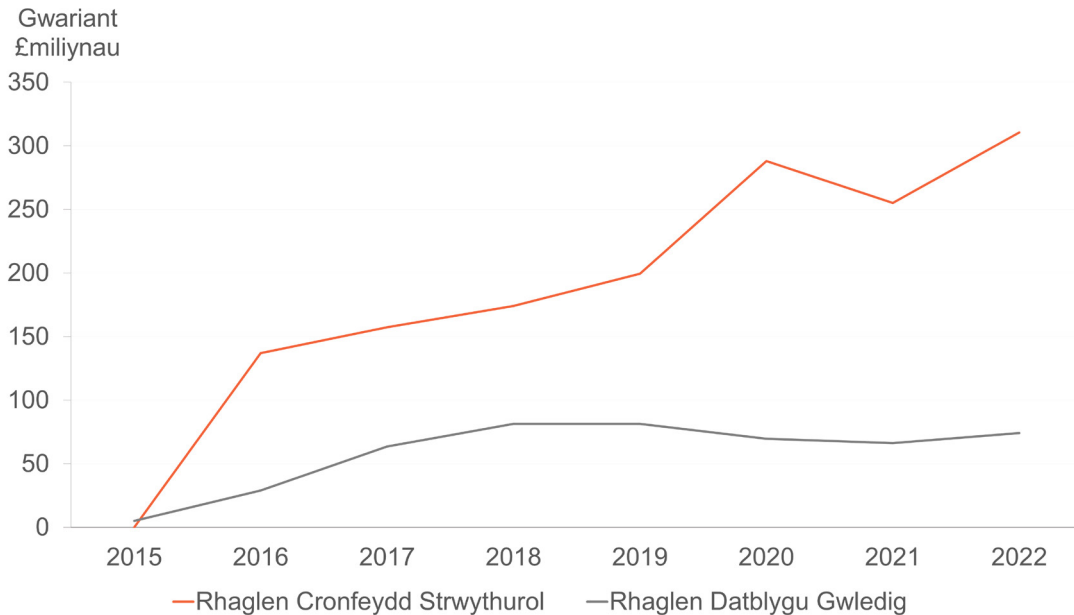
¹ Mae **Arddangosyn 2** yn egluro'r rheolau gwahanol ar gyfer y ddau gynllun. Mae gan brosiectau Cronfeydd Strwythurol hyd at 31 Rhagfyr 2023 i barhau i wario. O fewn y Rhaglen Datblygu Gwledig, gofynnwyd i'r rhan fwyaf o fuddiolwyr gyflwyno hawliadau terfynol erbyn 7 Gorffennaf 2023, fel y gall Llywodraeth Cymru eu gwirio a'u talu erbyn 31 Rhagfyr 2023.

² Gwariant cronol yw gwariant 2015-2022. 2023 yw'r gwariant sydd ar ôl i'w hawlio.

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata WEFO a Llywodraeth Cymru

20 Mae'r patrwm o wariant uwch yn hwyr yn y rhaglenni wedi bod yn nodwedd mewn rowndiau blaenorol. Fodd bynnag, mae'r sefyllfa'n fwy heriol yn y rownd bresennol oherwydd y tarfu a achoswyd gan y digwyddiadau a arweiniodd at ohirio llawer o brosiectau a gwario'n hwyrach na'r disgwyl (**paragraff 14**). Yn benodol, cyfrannodd pandemig COVID-19 at ostyngiad yng ngwariant grant yr UE ar y Rhaglen Datblygu Gwledig yn 2020 a 2021 (**Arddangosyn 6**). Er bod gwariant blynyddol grant yr UE ar y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol wedi cynyddu ar gyfer 2020, gostyngodd ychydig yn 2021 cyn cynyddu unwaith eto yn 2022.

Arddangosyn 6: gwariant blynyddol grant yr UE ar draws y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig, 2015 i 2022

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata WEFO a Llywodraeth Cymru

- 21 Mewn rowndiau rhaglennu blaenorol, nid yw WEFO a Llywodraeth Cymru wedi gwario'r holl arian grant sydd ar gael gan yr UE. Mae'r amrywiad yn y gyfradd gyfnewid yn fater sy'n cymhlethu'r broses o gyflawni gwariant llawn. Ar gyfer y ddwy rownd Cronfeydd Strwythurol blaenorol – 2000-2006 a 2007-2013 – gwariodd WEFO tua 97% o grant yr UE. Gwariodd rownd flaenorol y Rhaglen Datblygu Gwledig tua 93% o grant yr UE⁴. Byddai canlyniadau sy'n cyfateb i'r rhai yn y rownd flaenorol yn golygu bod tua £102 miliwn o grant yr UE ar ôl heb ei wario (£63 miliwn ar gyfer y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a £39 miliwn ar gyfer y Rhaglen Datblygu Gwledig). Ar draws y ddwy raglen gyda'i gilydd, mae pob 1% o'r grant na chaiff ei wario yn cyfateb i ychydig o dan £27 miliwn.

4 Nid oes gennym ffigur ar gyfer y Rhaglen Datblygu Gwledig ar gyfer 2000-2006.

Mae WEFO a Llywodraeth Cymru wedi gwneud cynnydd pellach ar ddechrau 2023, ac erbyn diwedd mis Mawrth gostyngodd swm grant yr UE a oedd ar ôl i'w wario i £504 miliwn

- 22 Darparodd WEFO a Llywodraeth Cymru y wybodaeth ddiweddaraf i ni am wariant hyd at ddiwedd mis Mawrth 2023 wrth i ni gwblhau'r adroddiad hwn. Mae'n dangos bod cyfanswm y grant sydd ar ôl i'w wario wedi gostwng o £650 miliwn i £504 miliwn.
- 23 Gostyngodd swm Cronfeydd Strwythurol yr UE a oedd ar ôl £130 miliwn, o £576 miliwn ar ddiwedd mis Rhagfyr 2022 i £446 miliwn ar ddiwedd mis Mawrth 2023. Ymrwymodd WEFO hefyd £22 miliwn arall o grant gan yr UE, yn bennaf i brosiectau ERDF, gan fynd â'r gor-ymrwymiad o £48 miliwn i £70 miliwn. At ei gilydd, roedd y gwariant yn gynnar yn 2023 yn cyd-fynd yn fras â'r llwybr roedd ei angen i sicrhau bod cymaint o arian â phosibl yn cael ei dynnu i lawr. Fodd bynnag, gwelwyd llawer mwy o gynnydd o ran gwario grant yr ESF. Gostyngodd yr ERDF a oedd ar ôl o £355 miliwn i £304 miliwn (-14%), gyda'r ESF yn gostwng o £221 miliwn i £142 miliwn (-36%). Mae **paragraff 31** yn nodi'r heriau sy'n gysylltiedig â chael nifer o brosiectau mawr i'w cwblhau yn ddiweddarach yn y flwyddyn, y mae llawer ohonynt yn y rhaglen ERDF.
- 24 Ar gyfer y Rhaglen Datblygu Gwledig, gostyngodd gweddill grant yr UE o £73 miliwn ar ddiwedd mis Ionawr 2023 i £58 miliwn ar ddiwedd mis Mawrth 2023. Mae'r gyfradd gwariant gyffredinol yn ystod mis Chwefror a mis Mawrth yn cyd-fynd yn fras â'r llwybr sydd ei angen i sicrhau bod cymaint o arian â phosibl yn cael ei dynnu i lawr. Mae **paragraffau 32 a 33** yn egluro'r heriau penodol ynghylch cydbwysedd y prosiectau sydd ar ôl ar ddiwedd mis Ionawr. Mae cynlluniau economaidd-gymdeithasol wedi tueddu i danwario yn erbyn eu dyraniad yn hanesyddol. Nid oedd data Llywodraeth Cymru a oedd ar gael i ni, hyd at ddiwedd mis Mawrth 2023, yn cynnwys y wybodaeth ddiweddaraf am swm grant yr UE a oedd ar ôl ar gyfer y gwahanol fathau o brosiectau.

**Mae WEFO a
Llywodraeth Cymru
yn rheoli rhai risgiau
sylweddol i sicrhau
bod cymaint o arian
â phosibl yn cael
ei dynnu i lawr,
gan gynnwys rhai
nad ydynt o dan eu
rheolaeth mwyach**

02

- 25 Mae'r rhan hon o'r adroddiad yn nodi'r risgiau allweddol y mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn eu hwynebu wrth iddynt geisio gwneud y defnydd gorau posibl o'r arian sydd ar ôl gan yr UE.

Mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn parhau i addasu'r rhaglenni er mwyn sicrhau bod yr holl gyllid wedi'i ymrwymo o hyd

- 26 Mae'n anochel ar raglenni mawr y bydd cynlluniau'n newid: mae rhai prosiectau'n tangyflawni neu ddim yn dwyn ffrwyth ac mae angen symud cyllid o gwmpas. Mae symud cyllid o gwmpas yn y fath fodd wedi bod yn nodwedd o rowndiau blaenorol y Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig. Ar gyfer y rownd hon, mae'r oedi a achoswyd gan bandemig COVID-19 wedi ychwanegu at yr heriau, sydd wedi golygu bod angen rhoi'r gorau i rai prosiectau a chyflwyno prosiectau newydd yn eu lle neu ymestyn prosiectau eraill. Ar gyfer y ddwy raglen, mae rheolau caeth ond gwahanol yn llywodraethu unrhyw newidiadau i'r cynlluniau a gymeradwywyd gan yr UE (**Arddangosyn 7**).

Arddangosyn 7: rheolau yn ymwneud ag addasu'r rhaglenni

Ar gyfer y **Rhaglen Cronfeydd Strwythurol**, ni ellir symud cyllid grant rhwng yr ERDF a'r ESF na rhwng dau ranbarth daearyddol Gorllewin Cymru a'r Cymoedd a Dwyrain Cymru (**Atodiad 2**). Ar gyfer yr ERDF a'r ESF, mae'r UE yn cymeradwyo cyfanswm y cyllid sydd ar gael ar lefel flaenoriaeth ar gyfer pob ranbarth. Ym mlwyddyn olaf y rhaglen, mae gan WEFO yr hyblygrwydd i orwario hyd at 15% o'r swm y cytunwyd arno ar gyfer unrhyw flaenoriaeth mewn ranbarth a'i ariannu drwy danwariant ar flaenoriaethau eraill yn y ranbarth hwnnw, heb fod angen cymeradwyaeth yr UE.

Ar gyfer y **Rhaglen Datblygu Gwledig**, mae Llywodraeth Cymru yn pennu'r dyraniadau yn erbyn y Mesurau amrywiol a chymeradwyir hyn gan yr UE. Yn wahanol i Gronfeydd Strwythurol, nid oes hyblygrwydd i symud arian rhwng Mesurau heb gymeradwyaeth pellach gan yr UE drwy addasu'r rhaglen. Fodd bynnag, gall Llywodraeth Cymru reoli cynlluniau'n hyblyg o fewn y terfynau a bennir ar gyfer y Mesur.

- 27 Ar gyfer y Cronfeydd Strwythurol, pandemig COVID-19 gafodd yr effaith fwyaf ar brosiectau ERDF lle mae rhai prosiectau wedi cael eu gohirio, eu lleihau o ran cwmpas, neu eu canslo. Mae rhai prosiectau, yn enwedig prosiectau cyfalaf, hefyd wedi wynebu pwysau o ran cost oherwydd chwyddiant a phrinder llafur. Ym mis Mawrth 2023, cafodd WEFO gymeradwyaeth yr UE i addasu'r Rhaglen yn ffurfiol. Mae hyn, i raddau helaeth, wedi golygu symud cyllid o brosiectau i uwchraddio ffyrdd a gorsafoedd rheilffordd a gafodd eu gohirio, ac ail-fuddsoddi mewn maes blaenoriaeth i gefnogi mentrau bach a chanolig. Mae WEFO yn rhagweld, os bydd angen gwneud rhagor o newidiadau i symud arian rhwng Blaenoriaethau, y gellir ei gynnwys o fewn yr hyblygrwydd o 15% sydd ganddi o dan reolau'r UE (**Arddangosyn 7**).
- 28 Mae Llywodraeth Cymru wedi gwneud nifer o addasiadau i'r Rhaglen Datblygu Gwledig hyd yma. Bu angen gwneud y rhain am resymau megis tanwariant prosiectau, prosiectau aflwyddiannus, a chosbau am beidio â chydymffurfio â rheolau'r cynllun. Er bod y Rhaglen yn fwy na chwbl ymrwymedig yn gyffredinol, mae nifer o Fesurau unigol wedi'u gor-ymrwymo, tra bod nifer o rai eraill heb eu hymrwymo'n ddigonol. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu gwneud addasiad terfynol i'r rhaglen ar 30 Medi 2023. Ni all wneud unrhyw addasiadau pellach ar ôl hynny. Fel y nodwyd ym **mharagraff 16**, byddai angen i Lywodraeth Cymru dalu am unrhyw orwariant yn erbyn dyraniadau grant yr UE ar gyfer pob Mesur o gyllid domestig. Bydd unrhyw danwariant ar gyfer pob Mesur yn cael ei golli i Gymru.

Gydag ychydig iawn o amser ar ôl, ychydig o gyfle sydd yna i ymestyn cynlluniau neu brosiectau neu sefydlu cynlluniau neu brosiectau newydd felly mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn dibynnu ar brosiectau a buddiolwyr presennol i gyflawni ar amser

- 29 Mae'r terfynau amser arfaethedig yn golygu mai ychydig o gyfle sydd yna i WEFO a Llywodraeth Cymru wneud newidiadau i'r rhaglenni. Mae'n cymryd amser i fynd drwy'r broses o sefydlu prosiectau a chynlluniau ac yna cyflawni'r gweithgaredd a'r buddion. Mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn cydnabod, er eu bod yn gallu gweithio'n agos gyda phrosiectau a chynlluniau a helpu lle y gallant, eu bod yn dibynnu'n helaeth erbyn hyn ar y prosiectau a'r cynlluniau i gyflawni yn unol ag amserlenni y cytunwyd arnynt.

- 30 Ar 31 Rhagfyr 2022, roedd 224 o brosiectau Cronfeydd Strwythurol wedi'u categorio fel rhai 'gweithredol', ac roedd 54 ohonynt wedi mynd heibio eu dyddiad dyledus. Mewn egwyddor, roedd £624 miliwn o grant yr UE wedi'i ymrwymo i'r prosiectau hyn ac ar ôl i'w wario, gan gynnwys £48 miliwn o or-ymrwymiad. Ar ôl rhoi cyfrif am hawliadau a gyflwynwyd eisoes gan brosiectau ond nas talwyd eto gan WEFO, swm y cyllid a oedd ar ôl i'w hawlio oedd £470 miliwn (**Arddangosyn 8**).

Arddangosyn 8: nifer y prosiectau Rhaglen Cronfeydd Strwythurol gweithredol ar ddiwedd mis Rhagfyr 2022 a swm y grant UE sydd ar ôl i'w hawlio

	Nifer y prosiectau gweithredol	Grant yr UE wedi'i ymrwymo sydd ar ôl i'w hawlio (gan gynnwys gor-ymrwymiad)
Prosiectau sydd wedi mynd heibio eu dyddiad terfynu ar 31 Rhagfyr 2022	54	£37 miliwn
Dyddiad terfynu 1 Ionawr 2023 i 31 Rhagfyr 2023	170	£433 miliwn
Cyfansymiau [o'r rheini]	224	£470 miliwn
Dyddiad terfynu 1 Hydref 2023 i 31 Rhagfyr 2023	41	£153 miliwn
Dyddiad terfynu 1 Rhagfyr 2023 i 31 Rhagfyr 2023	18	£68 miliwn

Noder: Mae'r ffigurau £ yma yn cynrychioli'r symiau sydd ar ôl i'w hawlio heb gynnwys hawliadau a gyflwynwyd i WEFO nad oeddent wedi'u prosesu a'u talu ar ddiwedd mis Rhagfyr 2022.

Ffynhonnell: Dadansoddiad Archwilio Cymru o ddata WEFO

- 31 Bydd llawer o'r prosiectau gweithredol yn rhedeg yn agos at y terfyn amser ar gyfer gwario. Mae 41 o brosiectau y disgwylir iddynt ddod i ben yn chwarter olaf 2023, gan gynnwys 18 y disgwylir iddynt ddod i ben yn y mis olaf. Mae nifer o'r prosiectau sy'n dod i ben yn 2023 yn gynlluniau mawr, wedi'u hariannu drwy'r ERDF, a Llywodraeth Cymru yw'r sefydliad arweiniol. Mae'r rhain yn cynnwys prosiect gwella ffordd yr A40 a phrosiectau seilwaith band eang.
- 32 Mewn egwyddor, ar ddiwedd mis Ionawr 2023, roedd £93 miliwn o gyllid grant yr UE a oedd wedi'i ymrwymo ar ôl o dan y Rhaglen Datblygu Gwledig, gan gynnwys £20 miliwn o or-ymrwymiad. O'r £93 miliwn, roedd £25 miliwn yn ymwneud â Mesurau a oedd yn cynnwys cynlluniau amaeth-amgylcheddol a £50 miliwn yn ymwneud â Mesurau a oedd yn cynnwys cynlluniau arddull economaidd-gymdeithasol. Roedd y gweddill yn gymysgedd o'r ddau. Yn gyffredinol, mae cynlluniau amaeth-amgylcheddol yn cyflawni yn unol â phroffiliau gwariant disgwylidiedig ac felly mae Llywodraeth Cymru yn fwy hyderus y bydd yn gwario yn unol â phroffiliau.
- 33 Ar y cyfan, mae'r prosiectau arddull economaidd-gymdeithasol yn fwy anodd eu rhagweld yn ddibynadwy. Yn hanesyddol, maent wedi bod yn dueddol i dangyflawni. Mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn monitro'r prosiectau economaidd-gymdeithasol hyn. Ar ddiwedd mis Ionawr 2023, roedd disgwyl i dros 100 o brosiectau economaidd-gymdeithasol barhau hyd at ddiwedd mis Mehefin 2023. Byddai unrhyw estyniadau i'r prosiectau hyn yn peryglu amserlen Llywodraeth Cymru i gefnogi'r gwaith o brosesu hawliadau (**Arddangosyn 2**).

Mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn monitro'r gyfradd gyfnewid yn agos, ond mae effaith unrhyw amrywiadau yn lleihau dros amser

- 34 Mae cyfradd gyfnewid amrywiol bob amser wedi bod yn risg barhaus y bu'n rhaid i'r ddwy raglen ei rheoli'n ofalus. Pennir lefel uchaf y cyllid sydd ar gael i Gymru mewn Ewros ar ddechrau'r cyfnod rhaglennu. Byddai unrhyw ostyngiad yng ngwerth y bunt yn golygu y byddai gwerth disgwylidiedig arian yr UE mewn punnoedd yn cynyddu ac i'r gwrthwyneb. Gostyngodd gwerth y bunt yn gynharach yn y rhaglenni ac, o ganlyniad, roedd dyraniadau cyllid grant cyffredinol yr UE yn sylweddol uwch nag a ragwelwyd yn wreiddiol.

35 Er gwaethaf amrywiadau cynharach yn y gyfradd gyfnewid, mae wedi aros yn gymharol sefydlog dros y blynyddoedd diwethaf. Erys y risg, er ei bod yn fach, y bydd digwyddiad annisgwyl yn sbarduno newid sylweddol yn y gyfradd cyn i'r rhaglen ddod i ben. Fodd bynnag, po agosaf y bydd hyn at ddiwedd y rhaglen, y lleiaf fydd yr effaith, gan y byddai llai o arian ar ôl i'w dynnu i lawr ar y gyfradd newydd. Er bod y risg yn lleihau, bydd WEFO a Llywodraeth Cymru yn parhau i fonitro'r gyfradd gyfnewid hyd at ddiwedd y rhaglen.

Er mwyn rheoli'r risg y bydd yr UE yn adennill cyllid, mae angen i WEFO a Llywodraeth Cymru barhau i wirio cymhwysra hawliadau a gweithio gyda phrosiectau a buddiolwyr i gadw cofnodion da ar ôl 2023

36 Mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn cynnal cyfres o wiriadau dilysu a rheoli ar hawliadau cyn talu er mwyn sicrhau bod y gwariant a hawlir yn unol â rheolau'r cynllun ac yn cydymffurfio â rheoliadau'r UE. Mae'r gwiriadau hyn yn bwysig i leihau'r risg y bydd yr UE yn hawlio cyllid yn ôl yn ddiweddarach oherwydd ei fod yn anghymwys neu oherwydd gwallau.

37 Canfu ein hadroddiad yn 2018 ar reoli effaith Brexit ar y Cronfeydd Strwythurol fod WEFO wedi cryfhau'r gwiriadau a gynhaliwyd ganddi er mwyn sicrhau mai dim ond yn unol â meini prawf caeth y mae prosiectau'n gwario arian yr UE. O ganlyniad, roedd cyfradd y gwallau'n isel iawn. Rydym ar ddeall bod y rheolaethau cryfach hynny ar waith ar gyfer y Cronfeydd Strwythurol o hyd. Mae'r Adroddiad Rheoli Blynyddol diweddaraf gan Dîm Archwilio Cronfeydd Ewropeaidd Llywodraeth Cymru – sy'n cwmpasu'r cyfnod cyfrifyddu 1 Gorffennaf 2021 i 30 Mehefin 2022 – yn nodi cyfradd gwallau isel dros ben o 0.046%.

38 Mae ein gwaith archwilio ariannol ar y Rhaglen Datblygu Gwledig ers 2016 wedi dod i'r casgliad bod Llywodraeth Cymru, yn gyffredinol, wedi cydymffurfio â safonau rheoli'r UE. Fodd bynnag, roedd un maes i'w wella lle roedd swyddogion yn gwneud camgymeriadau gweinyddol wrth ddehongli rheolau'r cynllun a phennu cymhwysra hawliadau am gyllid. Mewn ymateb, mae Llywodraeth Cymru wedi diwygio canllawiau ac wedi darparu hyfforddiant diweddarau a chanllawiau i swyddogion. Yn 2022, gwelsom lai o gamgymeriadau o gymharu â blynyddoedd blaenorol, ond roedd nifer sylweddol ohonynt o hyd. Nid oedd effaith ariannol y materion yn berthnasol⁵.

5 Cyfrifir perthnasedd fel 2% o wariant gros. Os bydd gwallau archwilio wedi'u hallosod yn fwy na'r swm hwn, byddai'r farn archwilio'n cael ei diwygio.

- 39 Wrth i'r rhaglenni symud tuag at gerrig milltir allweddol, mae'n hanfodol o hyd i WEFO a Llywodraeth Cymru barhau i gynnal gwiriadau cadarn. Mae risg y bydd y gwiriadau a'r oruchwyliaeth yn cael eu llacio wrth frysio i wario. Ni welwyd unrhyw dystiolaeth bod WEFO na Llywodraeth Cymru yn bwriadu llacio eu gwiriadau, ond bydd angen iddynt wyllo rhag y risg hon.
- 40 Cynhelir gwiriadau ac archwiliadau pellach ar wariant ar ôl dyddiad terfynu'r rhaglen. Bydd angen i WEFO a Llywodraeth Cymru gadw trywydd archwilio llawn a sicrhau bod ganddynt staff sydd â'r wybodaeth ofynnol i derfynu'r rhaglenni'n briodol a mynd i'r afael ag ymholiadau archwilio, gan liniaru'r risgiau o beidio â chydymffurfio â rheolau'r cynllun neu'r UE. Mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn mynd i'r afael â materion staffio ac yn cydnabod bod angen rheoli'r risg hon (**paragraffau 43 i 46**).
- 41 Mae WEFO a Llywodraeth Cymru yn pryderu ynghylch cadw cofnodion a mynediad at rai prosiectau a buddiolwyr fel rhan o'r broses derfynu ac archwilio. Mewn rowndiau rhaglenni blaenorol, mae'r Undeb Ewropeaidd wedi gofyn i adolygu dogfennaeth ar gyfer prosiectau ar ôl iddynt orffen cael cyllid gan rownd rhaglen benodol. Gan fod prosiectau yn aml yn parhau i'r rownd nesaf o raglenni, mae'r broses honno wedi bod yn eithaf syml.
- 42 Fodd bynnag, gan mai hon yw'r rhaglen olaf, mae'n bosibl na fydd sefydliadau sydd wedi dibynnu'n helaeth ar gyllid yr UE ar gyfer eu gwaith yn bodoli mwyach. Mae hyn y tu allan i reolaeth WEFO a Llywodraeth Cymru, i raddau helaeth, ond bydd angen iddynt barhau i weithio gyda phrosiectau a buddiolwyr i wneud popeth o fewn eu gallu i liniaru'r risg hon. Fel rhan o'i gwaith o reoli'r broses o derfynu rhaglenni, mae WEFO wedi cyhoeddi canllawiau ar gadw cofnodion. Dywedodd WEFO wrthym hefyd ei bod yn cynnal trafodaethau anffurfiol parhaus gyda phrosiectau ynghylch pwysigrwydd cadw cofnodion. Dywedodd Llywodraeth Cymru wrthym fod ei chyfathrebu hyd yma â buddiolwyr o dan y Rhaglen Datblygu Gwledig wedi canolbwyntio mwy ar yr angen i gadw data a sicrhau eu bod ar gael i gefnogi'r gwiriadau cyn y taliad terfynol, gan gynnwys ymweliadau â'r safle.

Mae WEFO a Llywodraeth Cymru wedi nodi capasiti staff fel risg i brosesu a gwirio hawliadau mewn pryd a rheoli'r broses o derfynu'r rhaglenni

- 43 Mae WEFO a Llywodraeth Cymru wedi nodi pwysau ar adnoddau staff fel risg i wirio a phrosesu hawliadau mewn modd amserol, er mwyn sicrhau bod gweddill arian yr UE yn cael ei dynnu i lawr yn llawn. Maent hefyd angen staff ar waith drwy'r broses derfynu lawn y tu hwnt i 2023. Mae'r timau sy'n gyfrifol am y ddwy raglen yn nodi bod ganddynt swyddi gwag mewn meysydd allweddol. Fodd bynnag, mae'r heriau o ran staffio yn wahanol ar gyfer y ddwy raglen.
- 44 Ar gyfer y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol, mae WEFO yn pryderu, wrth i'r dyddiad terfynu agosáu, y bydd rhai staff allweddol yn chwilio am gyflogaeth arall. Mae WEFO yn lliniaru'r risg hon drwy brosiect pontio. Mae'r prosiect yn cynnwys helpu staff WEFO i aros yn eu swydd yn WEFO wrth i'r rhaglen ddirwyn i ben, a hynny wrth gynllunio ar gyfer rolau newydd ar ôl diwedd y rhaglen. Mae WEFO hefyd yn bwriadu sicrhau bod tîm gwaddol ar gael ar ôl 2023 i ymdrin â'r broses derfynu ond nid yw wedi penderfynu ar ei faint a'i strwythur eto.
- 45 Dywedodd WEFO ei bod yn ei chael hi'n anodd recriwtio'n fewnol i lenwi bylchau. Mae'n pryderu nad yw rolau WEFO yn cael eu hystyried yn ddeniadol oherwydd bod y rhaglen ar fin dod i ben. Mae wedi ystyried caffael cymorth contractwyr allanol ar gyfer rhywfaint o waith ond diystyrod hyn oherwydd yr amserlenni caffael dan sylw. Mae WEFO yn ystyried opsiynau allanol eraill ar gyfer mynd i'r afael â materion capasiti staff, gan gynnwys cyflogi staff asiantaeth os bydd angen.
- 46 O ran y Rhaglen Datblygu Gwledig, mae Llywodraeth Cymru wedi nodi capasiti staff fel risg oherwydd swyddi gwag a blaenoriaethau cystadleuol. Ar adeg drafftio'r adroddiad hwn, roedd Llywodraeth Cymru yn cynnal ymgyrch allanol i recriwtio hyd at 15 o staff dros dro newydd, ac ymestyn dyrchafiadau dros dro presennol hyd ddiwedd 2023. Fodd bynnag, mae risg o hyd y bydd angen i swyddogion allweddol gydbwyso gweithio ar y cynlluniau pontio a chynlluniau disodli'r Rhaglen Datblygu Gwledig yn y dyfodol (**paragraff 5**), yn ogystal â rheoli'r flwyddyn ddiwethaf a therfynu'r rhaglen gyfredol.

Atodiadau

- 1 Ynglŷn â'n gwaith
- 2 Ynglŷn â'r Rhaglen Cronfeydd
Strwythurol a'r Rhaglen
Datblygu Gwledig

1 Ynglŷn â'n gwaith

Cwmpas yr archwiliad

Gan ganolbwyntio'n benodol ar y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig, gwnaethom ystyried a yw Cymru ar y trywydd iawn i wneud y defnydd gorau o'r cyllid sy'n weddill gan yr UE.

Roedd y meysydd allweddol a ystyriwyd gennym ar gyfer y ddwy raglen yn yr archwiliad hwn, sydd â chwmpas cyfyngedig, yn cynnwys:

- lefel bresennol yr ymrwymiad a'r gwariant;
- y rhagolygon ar gyfer gwario'r dyraniad llawn;
- [pan fo ar gael] hanes o wariant yn erbyn ymrwymiad mewn rhaglenni blaenorol; a
- sut mae risgiau i gyflawni yn cael eu rheoli.

Dyma'r meysydd nad ydynt wedi'u cynnwys yng nghwmpas yr archwiliad hwn:

- hanes sut mae rhaglenni 2014-2020 wedi cael eu rheoli'n gyffredinol;
- perfformiad y rhaglenni yn erbyn eu hamcanion ehangach;
- cadernid y trefniadau sydd ar waith i reoli risgiau i gyflawni; a'r
- cynlluniau olynol i gyllid yr UE.

Rydym wedi adrodd yn flaenorol ar faterion yn ymwneud â rheolaeth gyffredinol y ddwy raglen. Ar gyfer cyfnod rhaglennu 2014-2020, roedd y rhain yn cynnwys dau adroddiad yn 2018 a oedd yn ystyried effaith Brexit ar adeg pan roedd posibilrwydd o hyd y byddai'r DU yn gadael yr UE 'heb gytundeb'⁶. Pe bai'r DU wedi gadael yr UE heb gytundeb, byddai arian yr UE i Gymru wedi dod i ben ar unwaith gyda Llywodraeth y DU ond yn gwarantu y byddai'n disodli cyllid ar gyfer prosiectau 'yr ymrwymwyd iddynt cyn i'r DU adael yr UE'.

Gwnaethom hefyd adrodd ym mis Mehefin 2020 ar brosesau a rheolaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer grantiau'r Rhaglen Datblygu Gwledig a ddyfarnwyd rhwng Ionawr 2016 ac Ionawr 2019⁷. Nid ydym wedi ystyried ymateb Llywodraeth Cymru i'r argymhellion yn yr adroddiad hwnnw fel rhan o'r archwiliad diweddaraf hwn.

6 Archwilydd Cyffredinol Cymru, [Rheoli effaith Brexit ar Gronfeydd Strwythurol yr UE](#), Gorffennaf 2018 a [Rheoli Effaith Brexit ar y Rhaglen Datblygu Gwledig yng Nghymru](#), Tachwedd 2018

7 Archwilydd Cyffredinol Cymru, [Sicrhau bod grantiau datblygu gwledig a ddyfarnwyd heb gystadleuaeth yn rhoi gwerth am arian](#), Mehefin 2020

Dulliau archwilio

Dadansoddiad ariannol

Gwnaethom gynnal amrywiaeth o ddadansoddiadau gan gynnwys:

- adolygu lefelau ymrwymiad a gwariant presennol o gymharu â dyraniad grant yr UE ar sail gwerthoedd cyfredol;
- adolygu lefelau ymrwymiad a gwariant presennol o gymharu â'r un adeg yn y rhaglen flaenorol;
- adolygu gwariant anghymwys mewn rhaglenni cyfredol o gymharu â'r rhaglen flaenorol;
- adolygu tueddiadau gwariant cronol a blynyddol dros oes y rhaglen; ac
- adolygu dyddiadau terfynu prosiectau ym mlwyddyn olaf y rhaglen.

Adolygu dogfennau

Gwnaethom adolygu amrywiaeth o ddogfennau. Roedd hyn yn cynnwys papurau'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni⁸ gwybodaeth ac adroddiadau rheoli a monitro Llywodraeth Cymru, a dogfennau rheoli risg a lliniaru.

Mae Archwilio Cymru yn cynnal yr archwiliad Ardystiad Blynyddol o wariant ar gyfer cyfrifon Cronfa Amaethyddol Ewrop, gan weithio ar ran Swyddfa Archwilio Genedlaethol yr UE. Mae'r gwaith archwilio yn cwmpasu cyflawnder a chywirdeb y cyfrifon, gan asesu'r amgylchedd rheoli a chyfreithlondeb a rheoleidd-dra gwariant. Gwnaethom adolygu adroddiadau archwilio Archwilio Cymru.

Mae'r Tîm Archwilio Cronfeydd Ewropeaidd yn rhan o Is-adran Archwilio, Sicrwydd a Gwrth-dwyll Llywodraeth Cymru. Mae'r Tîm yn gweithredu fel yr Awdurdod Archwilio ar gyfer rhaglenni Cronfeydd Strwythurol yng Nghymru. Gwnaethom adolygu eu hadroddiadau archwilio diweddar. Nid yw Archwilio Cymru wedi chwarae rhan uniongyrchol yn yr archwiliad o Raglen Cronfeydd Strwythurol 2014-2020.

8 Sefydlodd Llywodraeth Cymru [Bwyllgor Monitro Rhaglenni](#) i fonitro'r Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig, ac i gydymffurfio â darpariaethau cyfreithiol a gweinyddol a nodir gan yr Undeb Ewropeaidd.

Cyfweliadau ac arsylwadau

Gwnaethom gyfarfod â WEFO a swyddogion eraill Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig yn y drefn honno.

Buom yn trafod materion sy'n berthnasol i gwmpas ein gwaith gyda Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Gwnaethom hefyd arsylwi ar gyfarfod Pwyllgor Monitro'r Rhaglen ym mis Ionawr 2023.

2 Ynglŷn â'r Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig

Rhaglen Cronfeydd Strwythurol

Mae dwy elfen allweddol i'r rhaglen: Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF) a Chronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF). Rhennir ERDF ac ESF yn flaenoriaethau buddsoddi, y nodir prosiectau unigol oddi tanynt (**Arddangosyn 9**). Rhennir y cyllid hefyd rhwng dwy ardal ddaearyddol. Gorllewin Cymru a'r Cymoedd sy'n cael y rhan fwyaf o'r cyllid oherwydd allbwn economaidd is, gyda'r gweddill ar gyfer Dwyrain Cymru.

Arddangosyn 9: trosolwg o'r Rhaglen Cronfeydd Strwythurol

Blaenoriaethau ERDF	Engheifftiau o'r prosiectau a ariennir
Cysylltedd a datblygu trefol	<ul style="list-style-type: none"> • Uwchraddio ffyrdd a gorsafoedd rheilffordd. • Datblygu safleoedd cyflogaeth newydd. • Buddsoddi mewn atyniadau allweddol i ymwelwyr i ysgogi twf yn y diwydiant twristiaeth.
Ymchwil ac arloesi	<ul style="list-style-type: none"> • Rhaglenni ymchwil ym mhrifysgolion Cymru. • Cydweithrediadau ymchwil a datblygu rhwng y byd academiaidd a diwydiant. • Cynorthwyo busnesau yng Nghymru i ddatblygu cynnyrch a gwasanaethau newydd ar draws ystod o sectorau.
Cystadleurwydd BBaChau	<ul style="list-style-type: none"> • Cymorth ariannol a busnes i fentrau bach a chanolig (gan gynnwys busnesau newydd a mentrau cymdeithasol).
Ynni adnewyddadwy ac effeithlonrwydd ynni	<ul style="list-style-type: none"> • Gwella effeithlonrwydd ynni mewn cartrefi incwm isel. • Mentrau ynni adnewyddadwy bach. • Cefnogi datblygiad diwydiant ynni morol blaenllaw.
Cymorth technegol	<ul style="list-style-type: none"> • Darparu cyllid er mwyn helpu WEFO i weithredu'r rhaglenni. • Cynnwys archwilio a rheolaethau, ymchwil, monitro a gwerthuso a gwybodaeth a chyhoeddusrwydd.

Blaenoriaethau ESF	Engbreiffiau o'r prosiectau a ariennir
Sgiliau ar gyfer twf	<ul style="list-style-type: none"> • Gwella sgiliau sylfaenol, technegol a lefel uchel ymhlith gweithwyr ledled Cymru.
Cyflogaeth a chyrhaeddiad pobl ifanc	<ul style="list-style-type: none"> • Prosiectau i gynyddu'r niferoedd sy'n dilyn pynciau Gwyddoniaeth, Technoleg, Peirianeg a Meddygaeth (STEM) a'u cyrhaeddiad. • Cynyddu sgiliau gweithwyr blynyddoedd cynnar a gofal plant.
Mynd i'r afael â thlodi drwy gyflogaeth gynaliadwy	<ul style="list-style-type: none"> • Cynyddu sgiliau a chyflogadwyedd pobl economaidd anweithgar a phobl sydd wedi bod yn ddi-waith am gyfnod hir.
Diwygio gwasanaethau cyhoeddus a gweithio rhanbarthol	<ul style="list-style-type: none"> • Prosiectau i ysgogi atebion rhanbarthol newydd, cynllunio a modelau gwasanaeth. • Helpu sefydliadau i arloesi a chydweithio'n rhanbarthol.
Rheoli COVID drwy gapasiti	<ul style="list-style-type: none"> • Prosiectau i gefnogi gallu iechyd a gofal cymdeithasol i ymateb i COVID-19.
Cymorth technegol	<ul style="list-style-type: none"> • Darparu cyllid er mwyn helpu WEFO i weithredu'r rhaglenni. • Cynnwys archwilio a rheolaethau, ymchwil, monitro a gwerthuso a gwybodaeth a chyhoeddusrwydd.

Rhaglen Datblygu Gwledig

Mae strwythur y Rhaglen Datblygu Gwledig yn fwy cymhleth na'r Cronfeydd Strwythurol. Mae wedi'i rannu'n ystod o 'Fesurau' i fynd i'r afael â chwe blaenoriaeth yr UE. Y chwe blaenoriaeth yw:

- meithrin trosglwyddo gwybodaeth ac arloesedd ym maes amaethyddiaeth, coedwigaeth ac ardaloedd gwledig;
- gwella hyfywedd a chystadleurwydd pob math o amaethyddiaeth, a hyrwyddo technolegau fferm arloesol a rheoli coedwigoedd yn gynaliadwy;
- hyrwyddo trefniadaeth y gadwyn fwyd, lles anifeiliaid a rheoli risgiau mewn amaethyddiaeth;
- adfer, cadw a gwella ecosystemau sy'n ymwneud ag amaethyddiaeth a choedwigaeth;
- hyrwyddo effeithlonrwydd adnoddau a chefnogi'r symudiad tuag at economi carbon isel sy'n gallu gwrthsefyll yr hinsawdd yn y sectorau amaethyddiaeth, bwyd a choedwigaeth; a
- hyrwyddo cynhwysiant cymdeithasol, lleihau tlodi a datblygu economaidd mewn ardaloedd gwledig.

O dan y chwe blaenoriaeth hyn mae 'meysydd â ffocws' ac mae'r rhaglen yn cynnwys dangosyddion targed yn erbyn pob maes. Mae Llywodraeth Cymru yn adrodd ar gynnydd yn erbyn y dangosyddion targed hyn mewn adroddiad blynyddol i'r UE ac mae'r wybodaeth hon hefyd ar gael i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni.

Mae rheolaeth y rhaglen o ddydd i ddydd yn seiliedig ar 'Fesurau'. Pennwyd dyraniadau cyllid o'r cychwyn cyntaf ac maent wedi'u haddasu ar adegau yn ystod y rhaglen. Mae Llywodraeth Cymru yn monitro'r gwariant yn erbyn y Mesurau hyn. Mae Llywodraeth Cymru wedi sefydlu amrywiaeth o gynlluniau o dan bob Mesur (**Arddangosyn 10**). Mae pob cais llwyddiannus gan ffermwr neu sefydliad yn dod yn 'brosiect' at ddibenion rheolau'r UE, er y cyfeirir yn aml at y rhai sy'n cael cymorth fel buddiolwyr.

Arddangosyn 10: trosolwg o Fesurau'r Rhaglen Datblygu Gwledig a chynlluniau allweddol sy'n cyfrannu atynt

Mesur	Cynlluniau
M1: Trosglwyddo gwybodaeth a chamau gweithredu'n ymwneud â gwybodaeth	Trosglwyddo Gwybodaeth ac Arloesi
M2: Gwasanaethau cynghori, rheoli ffermydd a gwasanaethau cymorth i ffermydd	Cynllun Cynghori Busnesau Gwledig
M4: Buddsoddiadau mewn asedau ffisegol	Grant Busnes i Ffermydd, Grant Cynhyrchu Cynaliadwy, Buddsoddi mewn Busnesau Bwyd, Gwaith Cyfalaf Glastir, Grantiau Bach Glastir
M6: Datblygu ffermydd a busnesau	Y Cynllun Buddsoddi mewn Busnesau Gwledig
M7: Gwasanaethau sylfaenol ac adnewyddu pentrefi mewn ardaloedd gwledig	Y Gronfa Datblygu Cymunedau Gwledig
M8: Buddsoddiadau mewn datblygu coedwigoedd a gwella hyfywedd coedwigoedd	Glastir – Creu Coetir, Glastir – Adfer Coetir, Glastir - Rheoli Coetir, Y Cynllun Buddsoddi mewn Busnesau Pren, Monitro Coedwigoedd a Rheoli Risg

Mesur	Cynlluniau
M10: Amaeth-amgylchedd-hinsawdd	Glastir Sylfaenol, Glastir Uwch, Glastir - Tir Comin
M11: Ffermio Organig	Glastir Organig
M16: Cydweithredu	Galluogi Adnoddau Naturiol Cymru, Y Cynllun Rheoli Cynaliadwy, Y Cynllun Datblygu Cadwyni Cyflenwi a Chydweithio, Y Cynllun Cydweithio i Gynllunio Coedwigaeth, Partneriaeth Arloesi Ewrop
M19: Cymorth ar gyfer LEADER	LEADER
M20: Cymorth technegol	Cymorth Technegol

Noder: Yr UE sy'n pennu rhifau a disgrifiadau mesur. Mae'r rhestr lawn wedi'i chynnwys yn Rheoliad Gweithredu'r Comisiwn 808/2014. Penderfynodd Llywodraeth Cymru pa rai o'r mesurau hyn i'w cynnwys yn ei Rhaglen Datblygu Gwledig.

Ffynhonnell: Crynodeb Archwilio Cymru

Archwilio Cymru

1 Cwr y Ddinas (y llawr gwaelod a'r cyntaf)

Stryd Tyndall

Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: gwybodaeth@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.